

УДК 637.1:339.13(477.44)

Власенко І.В., кандидат економічних наук, доцент[©]
Вінницький національний аграрний університет

УКРАЇНСЬКИЙ РИНОК ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТИХ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ У ВІННИЦЬКОМУ РЕГІОНІ

Проведено моніторинг ринку екологічно чистих продуктів виробництва молока в усіх категоріях господарств Вінницького регіону. Встановлено, що питома вага господарств населення складає 80,3, %, тобто, основними виробниками молока в регіоні є особисті селянські господарства населення. За правилами діючими у Європейському союзі, молоко від приватних господарств не може бути прийняте на переробку. Показана потреба у обсягах виробництва екологічно чистого молока для дитячого харчування у Вінницькій області та в цілому по Україні.

Ключові слова: моніторинг ринку екологічно чиста продукція, дитяче харчування, особисті селянські господарства населення.

Перехід України до ринкової економіки, вступ до Світової організації торгівлі, європейська інтеграція гостро ставить питання якості продуктів харчування та наближення їх вимог до світових стандартів. Якість є найважливішим фактором підвищення рівня життя населення, економічної, соціальної і екологічної безпеки. Молоко належить до продуктів першої необхідності і є, поряд з хлібом, однією із складових продовольчої безпеки будь-якої країни. Згідно з класифікацією експертів ФАО ООН, молоко належить до найцінніших продуктів харчування людини, без якого неможливо виростити повноцінне молоде покоління людей [1].

За даними міжнародної статистики, в Україні екологічно чисту продукцію вирощують на площі 28 тис. га. Для порівняння в Австралії розмір екологічних площ земель становить – 10 млн. га, Аргентині – 3,2 млн. га, Бразилії – близько 300 тис. га, у країнах ЄС (загальна площа) – 4,5 млн. га, в тому числі Італії – 1,2 млн. га, Великобританії – понад 650 тис. га, Німеччині – понад 600 тис., Іспанії і Франції – понад 400 тис. га, у США – майже 1 млн. га, Канаді – понад 400 тис. га, Китаї – понад 300 тис. га [114, с. 52-53].

Метою роботи було розрахувати потреби у обсягах виробництва екологічно чистого молока для дитячого харчування у Вінницькій області та в цілому по Україні.

Результати досліджень. Одним із донорів молока і молочної продукції була і є Вінницька область. За кількістю виробленого молока регіон займає 2 місце, поступаючись лише Львівській області. 1276,9 тис. у 1990 році до 771,5 тис. тонн у 2009 році, або майже в 2 рази. Кризові явища, що охопили економіку агропромислового комплексу, особливо вплинули на розвиток

молочного скотарства в господарствах суспільного сектора, де виробництво молока зменшилося від 948,1 тис. тонн до 152 тис. тонн, або на 84%. За цей час в господарствах приватного сектора виробництво молока зросло з 328,8 тис. тонн до 619,5 тис. тонн, або на 88,4%. Якщо в 1990 році ними вироблялось 25,7% молока від загального його обсягу, то в 2009 році ця частка склала 80,3% (табл. 1).

Таблиця .1

**Виробництво молока за категоріями господарств
Вінницької області, тис. тонн***

Категорії господарств	1990	2006	2007	2008	2009	2009 в % до 1990
Усі категорії господарств	1276,9	654,9	778,5	778,4	771,5	60,4
у т.ч.:						
сільськогосподарські підприємства	948,1	205,8	224,2	169,3	152,0	16,0
господарства населення	328,8	449,1	554,3	609,1	619,5	188,4
Питома вага господарств населення, %	25,7	68,6	71,2	78,2	80,3	x

*Розраховано на основі даних ДКСУ.

Тобто на даний час основними виробниками молока в регіоні є особисті селянські господарства населення, а кон'юнктура ринку молока з точки зору його пропозиції в області формується масою дрібних господарств. За правилами діючими у Європейському союзі, молоко від приватних господарств не може бути прийняте на переробку. На молокозаводи надходить молоко лише від фермерських господарств, які мають відповідні ліцензії, а це можливо лише у випадку, коли фермер утримує 100 і більше корів, оскільки саме тоді можна застосувати відповідні технічні регламенти щодо якості і безпечності продукції.

За результатами досліджень, у багатьох господарств регіону через низький рівень санітарно-виробничої культури та технологій все ще немає належних зрушень щодо забезпечення якості та безпеки молока. Це призводить до недоодержання виробниками коштів від його реалізації, а споживачами – високоякісної продукції. Покращення якості продукції – важливий напрямок інтенсивного розвитку економіки, джерело економічного росту та ефективності суспільного виробництва.

Особливо небезпечним є споживання молока, виробленого у господарствах населення, оскільки таке молоко (не потрапляючи на ринок) практично не проходить ніякого контролю. Ситуація у цій категорії господарств ускладнюється ще і відсутністю інформації про стан забруднення земель, кормів тощо.

Переробка молока на молочні продукти значно знижує вміст радіонуклідів у раціоні людини і дозові навантаження на її організм. Виходячи із вищесказаного, виробництво екологічно чистої продовольчої сировини передбачає відмову від використання гормональних препаратів росту тварин, генетично модифікованих кормів, антибіотиків, повністю виключає

використання в кормах кісткової муки та іншої продукції тваринного походження, заборонена пересадка ембріонів. Земля, на якій вирощуватимуться корми для корів повинна бути без будь-яких забруднень і хімічних добрив та відповідним чином сертифікована. Велика увага в екологічно направлених господарствах приділяється умовам утримання тварин, які відповідають їх фізіологічним потребам – вільне пересування по приміщенню, гарне освітлення, якісна підстилка тощо. Технології, що використовуються в таких господарствах, повинні бути екологічно чистими. Ті з них, які призводять до деградації навколишнього середовища, не можуть застосовуватись на фермах з екологічно чистим сільським господарством. Випасання корів необхідно здійснювати на спеціально виділених екологічно чистих територіях, що забезпечить повну безпеку кінцевого продукту. Автором була розрахована потреба у обсягах виробництва екологічно чистого молока для дитячого харчування у Вінницькій області та в цілому по Україні (табл. 2).

Таблиця 2

Визначення потреби у екологічно чистому молоці для дитячого харчування

Показник	Вінницька область		Україна	
	2011 р.	2015 р.	2011 р.	2015 р.
Чисельність населення, тис. осіб	1688,0	1672,2	47308,0	46936,0
Кількість дітей віком до 1 року, тис. осіб	16,9	16,7	473,1	469,4
Потреба у екологічно чистому молоці для дитячого харчування, тис. тонн	4,3	4,2	120,6	119,6

Отже, згідно з розрахунками, потреба в екологічно чистому молоці для регіону становить в 2010 р. – 4,3 тис. тонн, в 2015 р. – 4,2 тис. тонн, що становить відповідно 0,5 та 0,4% від прогнозованого автором обсягу виробництва молока в регіоні. Таку кількість молока за умов високої організації молочного скотарства може виробити одне сільськогосподарське підприємство із поголів'ям 1200 корів.

У світі надзвичайної актуальності набуло виробництво екологічно чистої продукції, попит на яку постійно підвищується. Світовий ринок її збуту зростає на 15-20% на рік і за останні 5 років збільшився більше, ніж вдвічі.

Обсяги екологічно чистого молока виробленого для дитячого харчування все ще незначні – 30,8 тис. тонн, а попит на цю продукцію в Україні на 80-85% забезпечується імпортом з Нідерландів, Німеччини, Австрії та Словенії. В Україні лише два підприємства виробляють дитяче молочне харчування Хорольський та Балтський молочно-консервні комбінати дитячих продуктів.

Враховуючи досвід розвинутих країн на шляху до виробництва екологічно чистої продукції та її безпеки, виділимо основні заходи, які необхідно здійснити в Україні: прийняття Закону «Про екологічне сільське господарство»; виділення екологічно чистих територій; створення центру з екологічного сільського господарства; підбір та застосування екологобезпечних технологій, видів техніки та систем ведення тваринництва для виробництва

екологічно чистої продукції; підготовка спеціалістів з виробництва цієї продукції; інформування споживачів; розширення наукових досліджень з екологічних аспектів сільського господарства тощо.

Екологічне (органічне, біологічне) сільське господарство – це спосіб виробництва, для якого характерним є збереження природних процесів, захист земель, повітря, рослин, тварин і людини, що передбачає використання виключно натуральних методів в рослинництві і тваринництві: від добрив на полях до кормових добавок і ліків для тварин – все повинно бути природним, органічним, без хімічних добавок та генетично модифікованих організмів. Тобто, вимоги до екологічного сільського господарства включають не лише дотримання екологічних нормативів чистоти продукції, а й збереження навколишнього середовища.

Для підтвердження екологічного статусу своєї продукції виробники, переробники та продавці повинні проходити екосертифікацію, якою підтверджувалась би відповідність виробництва і продукції до певних норм, закріплених у стандартах екологічного виробництва. Для цього необхідно створити єдині національні стандарти (узгоджені з європейськими), які регламентуватимуть як вимоги до екологічно чистої сільськогосподарської та харчової продукції, так і до процесів її виробництва та екологічного ведення сільського господарства. Крім того, на думку автора, доцільним є створення єдиного сертифікаційного знаку національного екомаркування, дозвіл на використання якого могли би видавати органи по сертифікації, відповідним чином акредитовані.

Актуальності для вітчизняних переробних підприємств набуває запровадження Системи аналізу небезпеки та критичної контрольної точки (Hazard Analysis and Critical Control Point, HACCP), що гарантує безпечність харчових продуктів виробників та забезпечує їх конкурентоспроможність на міжнародному ринку. У Вінницькій області лише на трьох молокопереробних підприємствах розробляються і впроваджуються системи управління якістю відповідно до вимог ДСТУ ISO 9001-2001 (ISO 9001-2000) “Системи управління якістю. Вимоги” та системи управління безпечністю харчових продуктів (СУБХП) на основі принципів HACCP (ДЕСТ 4161-2003 “Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги”). До них відносяться: ВАТ “Вапнярський молокозавод”, ВАТ “Літинський молокозавод” та ВАТ “Тулчинський молокозавод”. До результатів впровадження системи якості на цих підприємствах можна віднести перемогу у всеукраїнському конкурсі “100 кращих товарів” у 2004 році: ВАТ “Вапнярський молокозавод” – за сир “Російський великий”, ВАТ “Літинський молокозавод” – за сир сичужний твердий “Білозгар Екстра” та масло коров’яче вершкове несолене.

Висновки

1. Виробництво екологічно чистої продовольчої продукції має стати вагомим чинником конкурентоспроможності сільськогосподарських і харчових підприємств як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Тому, необхідно проводити цілеспрямовану екологізацію виробництва

сільськогосподарської сировини, переробки, пакування і доставки до споживачів високоякісного продовольства.

2. Вінницька область є одним із потенційних регіонів України, придатних для виробництва екологічно чистої продукції. Природні і соціальні її особливості (аграрна направленість промисловості, переважання сільського населення над міським) передбачають надання переваги розвитку агропромислового сектора та залучення в цей сектор новітніх технологій, виробництво екологічно чистих продуктів, зменшення навантаження на природу, відтворення екологічної рівноваги в біосфері області.

3. Перед виробниками молочної сировини і переробниками виникають проблеми забезпечення конкурентоспроможної безпечної та якісної продукції. Цього вимагають умови сьогодення, адже Україна послідовно інтегрується у Європейське та міжнародне співтовариство, вступила до Світової організації торгівлі і у нинішніх умовах сільськогосподарські товаровиробники мають опанувати за короткий проміжок часу сучасні технології, які б відповідали міжнародним стандартам.

Література

1. Матеріали IV Межрегіональної конференції «Воспитываем здоровое поколение» 2-4 июня 2004 года М.М. Безрукий, директор Института возрастной физиологии РАО, член-корреспондент РАО, д.б.н// Молочная промышленность. -2004, №3.-С.11-12

2. Черняков Б.А. Опыт США в развитии сельских районов // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 2001. – № 11. – С. 13-17.

3. Крисальний О.В. Формування системи державної підтримки розвитку агропромислового виробництва в Україні // Економіка АПК. – 1998. – № 7. – С. 90-92.

Summary

**Vlasenko I. PhD, Associate Professor
Vinnitsa National Agrarian University**

UKRAINIAN MARKET OF CLEAN FOOD IN THE VINNITSA REGION

A monitoring hrynku environmentally friendly products at milk production in all categories of Vinnytsia region. Found that the share of households is 80.3%, ie, the major milk producers in the region are farming population. Under the rules applicable in the European Union milk from individual farms can not be taken for recycling. Shown the need for volume production of ecologically pure milk for baby food in the Vinnitsa region and in Ukraine in general

Key words: monitor the market environmentally friendly products, baby food, farming population.

Стаття надійшла до редакції 25.04.2011